

BRITA Á BREKKU íð hefur verið lögð undir at hava skrivað »hersøguna« 20. maí í Dagblaðnum, sigur...

... at tað heldur man vera OLÍD Á BREKKU, sum farin er í ommusar sjál.

spælt sum barn. Eg mintist neystini. Eg mintist mjólka-sóljurnar, Eg mintist skotini. Serliga mintist eg ein marknastein, sum stóð høgrumegin vegin, og sum eg plagdi at taka í, íti eg plagdi at klintra úr Dali og upp á vegin. Steinurin var ikki har. Gamalt var, at marknasteinar fingur frið, líkasum varðar fáa frið, líkasum gravirnar í kirkjugarðinum fáa frið. Men onkur hevði alto so tikið henda steinin. Gamalt var, at lögreglan legði uppi, tá ið stuldrur fór fram. Men her var alto einki hent. Og eg hugsaði við mær sjálvum: tað gongur tann rætta vegin.

Eg sá og hoyrði so mangt. Eg sá prædikumenn ganga og gartera og geyla úti á vegnum við stórum hátalarum, so slevan stóð um munnin á teimum og fólk ikki fingur náttarfrið. Og eg hugsaði við mær sjálvum: hygg, hasir gomlu.

Eg havi alt mitt liv fingist við antropologiina, í læruna um menniskjuna, hennara uppruna, hennara siðir og skikkir, hvussu hon undir skiftandi tíðum og korum búnað, broytist ella avlagast. Og eftir soleiðis at hava hugt at skræðuni í heimlandi mínum, fór eg at spyrja meg sjálvum: hvussu stendur til andiliga hjá landsmonnum mínum? Og eg hugsaði um, hvussu eg skuldi leggja fyrri við hesum. Og eg helt, at frægast mundi vera at fara og lesa bløðini.

Eg las bløðini. Eg las um svartkjaft, yvir-koyrd lomb, heimahjálparar, fiskiørnir og húðabátar.

Ein dagin, nú siggi eg eitt bræv, kallað ein »ein kvinnu-hersøga«, sum var skrivað av einum konufólki, sum ar-beiddi á flakavirkinum í Lorvík. Sum barn plagdi eg at

vera og ferðast í Lorvík. Mær dámdi so væl har í bygdini. Mær dámdi eisini væl fólkíð har. Og eg hugsaði: hatta má eg lesa!

Eg las brævið. Eg ansaði beinan vegin eftir, at tann, sum hevði skrivað brævið, mátti vera málkonur. Teir ensku apostroffarnir vóru settir rætt. Og har uddi í fremmandorðum. Og har vóru pettir, sum vóru umsett úr enskum. Yvirhøvar bendi brævið á eina týðuliga enska orientering. Og eg hugsaði: ikki eiti á flakakona! Meðan brævið soleiðis í forminum var hampiliga væl úr hondum greitt, var øðrvísi við innihaldinum. Tað var týðiligt, at brævið var skrivað av einum menniskja á einum rættiliga lágum intelligensstigi. Eg kom, meðan eg las brævið, at hugsa um royndir, sum hava verið gjørdar við apum. Tað visir seg, at tað ber væl til at læra apur at stava, seta apostroffar rætt og seta komma. Men at hugsa, tað fáast tær ikki til, hvussu uppalrin so kýtir seg. Hetta brævið kundi verið skrivað av einari apu. Eini skúlaðari apu.

Men hvussu bar hetta nú til? Tí meðan flakakonur øðrumegin ikki vanligar eru so málkonar, at tær duga at seta enskar fleirtalsapostroffar rætt, so vita vit hinumegin, at tær, hvat viti og skili viðvíkir, eru minst líka so væl fyrri sum øll onnur.

Her ruggaði ikki alt rætt.

Eg gjørdist forvitin. Eg vildi hava skil á hesum. Øðrumegin helt eg, sum menniskja, at tað var ørættvíst móti flakakonunum í Lorvík, at tær skuldu verða lagdar undir ikki at hava gonguvt. Men eftirsingur eg eisini eri antropologur og zoologur, vaknaði hinvegin í

mær eitt óslekkiligt forvitni eftir at siggja tann skapning, sum hevði »skrivað« hetta sjáldsama brævið, tað sama forvitnið, sum fyrr plagdi at vakna í mær, hvørja ferð eg sá okkurt sjáldsamt frábrigdi í natúrini, ein yvirvaknsan maðk, ein kroyplaðan frosk ella eina kostafluglu, ið var dökkari enn vant.

Eg fór nú at spyrja meg fyrri. Eg spurdi í eystur. Eg spurdi í vestur. Nei, eingin visti, hvør flakakonan var. Onkur kom við gitingum, men hjá einum objektivum visindamanni eru gitingar og hypotesur ikki nóg mikið. Nú mín visindaligi áhugi var vaknaður, vildi eg vita, vita við vissu, hvør henda »flakakonan« var og hvussu hon sá út.

Nú bar so á ein dagin, at eg kom á tal við ein mann, ið var serfrøðingur í orðalag. Sum kunnugt ber tað til, um tí kennir skrivningarlagið hjá einum menniskja, at rokna út, um viðkomandi hevur skrivað eina grein, sjálvt um einki navn ella dulnevi stendur undir. Ert tú nóg konur serfrøðingur í orðalag, er próvførslan óreingilig. Vit vita soleiðis, at hvørki Sir Francis Bacon ella Elisabeth tann Fyrsta, men William Shakespeare, hevur skrivað t.d. Othello ella Lear Kong, ikki tí at høvundurin hevur sett sitt navn undir hesar sjónleikarnar, men tí at stíllurin prógvar tað.

Somuleiðis við »kvinnuher-søguni«. Serfrøðingurin visti t.d. á orðið »radisukommunistur«. Bara eitt menniskja í Føroyum brúkar hetta orðið. Hetta orðið er eyðkenni fyrri tað menniskjað. Somuleiðis visti serfrøðingurin á frekvensin av orðinum »alment«. Bara eitt menniskja í Føroyum brúkar hetta orðið

Um lappendingurin varð fluttur suðureftir, hevði hann verið líka so lítið skapandi sum skrælingurin. Nei, flogvitið og tey skapandi evnini eigur nettup ariarin. Tað eg stríðist móti jødanum, stríði eg Harrans stríð.

Adolf Hitler 1924

Eg havi sjálvur sæð, at grønlendingar nærum hava yvir-tikið Skarv — og sigur tú nú, at blámenn eisini eru farnir at kenna seg vælkomnar ímillum tykkara. Ná, men væl gagnist... ein hópur av tolerancu krevst, skal ein kenna seg heima í tí miljonum.

Óli Breckmann 1974

so ofta, í teimum samanset-ingum og í tí serliga týðningi, sum tað var brúkt í »kvinnu-hersøguni«.

Eg komi nú til hjartað í hesi søguni. Eg noyðist tí at málbera meg so neyvt, so sakliga og so varliga sum gjørligt.

Vit, eg og serfrøðingurin, stóðu og prátaðu uppi á einum heyggi nakað mitt í býnum. Har var heldur á-bært. Har gingu nakrir óvitar og spældu. Teir høvdu bygt sær smá hús. Nakrir høvdu kynt eitt lítið bál. Teir sýnt-ust at hava tað stuttligt.

Eg stóð við andlitinum oman móti býnum. Serfrøð-ingurin stóð yvirav mær. Eitt fitt petti oman fyrri okkum var ein minnisvarði — av einum gomlum kongi, hugsí eg. Sum vit standa og práta, peikar serfrøðingurin niðan móti einum húsum beint oman fyrri okkum og rópar:

—Jamen, har fer hon jú, har fer lorkviskonan!

Eg vendi mær við og... men nú má eg heldur steðga á og hugsa meg væl um, áðrenn eg sigi nakað, tí tann sjón, eg sá, var so sjáldsom, so ófatilg, ja so tvørturímóti øllum tí, eg sum zoologur, antropologur og serfrøðingur í genetikk havi lært og higartil trúð, at orð í grundini ikki eru nóg mikið til at lýsa hana.

Lat meg royna at siga frá tí, eg sá, so objektívt og so sakliga sum gjørligt. Tað var alt fyrri eitt týðiligt, at fyrri-brigdið, sum kom spákandi út úr húsum, ikki, við teimum kriterium, vit higartil hava brúkt, kundi roknað upp í mannaættina. Kortini vil eg ikki siga, at fyrri-brigdið var ófitt. Satt at siga helt eg henda skapningin vera ikki sørt dæmligan, nakað sum ein eisini kann halda ein mannúlv vera fittan, so leingi, væl at merkja, hann er aftan fyrri eitt álitandi stik.

The missing link

ella eina leyvu vera tekkiliga, so leingi, væl at merkja, hon er í einum sterkum búri. Ja, tað sum í grundini beint tá mest kom mær í huga, vóru minniligar ferðir til Zoologisk Have, Tiergarten í Hamburg ella The Zoo í London. Í andlitskapi var hesin skapningurin ikki sørt átøkur hýeni. Hinvegin minti hann í høvuðburði og gongulag ikki sørt um eina gorillu. Sum samvitskufullur og strangt objektivur visindamaður haldi eg meg kortini rólga tora at skoyra uppi, at hesin skapningurin ikki var uttan eina káma líkheit við summar fjarar og ikki heilt fullfærar greinir av homo sapiens. Eg haldi ikki, at eg sigi ov nógv, um eg fyrri fyrst konstateri, at her mátti vera talan um ein mutant nakað miðskeiðis millum »the missing link« og pekingmannin.

Men hetta var alto lorkviskonan!

Tað somir seg ikki, serliga ikki hjá einum visindamanni, at lata fjáltur rina við seg ella vísa ótta. Men ein er jú eisini eitt menniskja, og eg má við-ganga, at eg fór upp at ristast. Billaði mær nakað? Var vitið farið at ridla með alla? Var hetta ein yvirsjón, ein dreymur úr kvartiertíðini, ein hemingur úr onkrari fjar-ari fylogenetiskari blindgotu?

Eg spurdi vinnmann mín eina ferð aftrat. Nei, okkara sansir sviku ikki. Okkara eygu sviku ikki. Hetta var lorkviskonan.

Tað ber ikki til at flýggja undan veruleikanum, veri hann lógin ella ikki, veri hann ófatilguri ella ikki, og eg noyðist nú, so treyðugt eg vil, at royna, so frægt eg dugi, at greiða gjøllari frá tí fyrribrigdi, sum sást ganga fram við okkum.

Tað fyrsta, eg hefti meg við, vóru hendurnar. Kanska tí at hesin líkamsparturin var tann einasti á hesum skapninginum, ið av rottum kundi sigast at minna um homo sapiens. Hendurnar vóru ikki, sum ein annars kundi hugsað sær út frá heildar-myndini, labbar ella fitjur. Nei, hetta vóru hendur. Og her var nakað, sum fekk meg at undrast. Eg havi mangan sum ungur arbeitt á flaka-